

Мистецтвознавство

УДК 786.8 (477)

Остапчук Надія Миколаївна

*магістр мистецтвознавства,
концертмейстер кафедри музичного мистецтва
Київського національного університету культури і мистецтв*

Остапчук Надежда Николаевна

*магистр искусствоведения,
концертмейстер кафедры музыкального искусства
Киевского национального университета культуры и искусств*

Ostapchuk Nadiya

*Master of Arts, Concertmaster of the Department of Musical Art of
Kyiv National University of Culture and Arts*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ГРИ НА АКОРДЕОНІ

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОБУЧЕНИЯ ИГРЕ НА

АККОРДЕОНЕ

THEORETICAL ASPECTS OF PLAYING THE ACCORDION

***Анотація.** В статті розглядається методика навчання гри на акордеоні. Розкриваються головні аспекти та шляхи навчання гри на акордеоні. Людство абсолютно природно сприймає те, що дитина спочатку вчиться говорити, усвідомлює зміст слів, які вона вимовляє і понять, лише після цього вчиться записувати букви, слова, читати. Так само і в музиці: перш ніж переходити до гри по нотах, їх запису, треба з'ясувати, який зміст вони в собі несуть. Адже не секрет, що по нотах можна грати і без активної роботи слуху.*

***Ключові слова:** музичний інструмент, акордеон, гра на акордеоні, методика навчання, інструментальна гра, мистецтво навчання.*

Аннотация. В статье рассматривается методика обучения игре на аккордеоне. Раскрываются основные аспекты и пути обучению игре на аккордеоне. Человечество совершенно естественно воспринимает то, что ребенок сначала учится говорить, понимает смысл слов, которые она произносит и понятий, только после этого учится записывать буквы, слова, читать. Так же и в музыке: прежде чем переходить к игре по нотам, их записи, надо выяснить, какой смысл они в себе несут. Ведь не секрет, что по нотам можно играть и без активной работы слуха.

Ключевые слова: музыкальный инструмент, аккордеон, игра на аккордеоне, методика обучения, инструментальная игра, искусство обучения.

Summary. The article deals with the methodology of learning to play the accordion. The main aspects and ways of learning to play the accordion are revealed. Mankind absolutely naturally perceives that the child first learns to speak, understands the meaning of words that she utters and understands; only then learns to write letters, words, and read. The same thing in music: before moving on to the game by the notes, their recordings, it is necessary to find out what content they carry in themselves. It is not a secret that the notes can be played without active work of hearing.

Key words: musical instrument, accordion, accordion playing, teaching technique, instrumental game, art of teaching.

Актуальність. Гра на акордеоні займає чільне місце у світовій культурі. Якщо зазирнути глибше в історію, то можна дізнатись про те, що він довгий час знаходився « за спиною » баяну й тому не мав ніякої популярності в застосуванні. Проте згодом, все ж акордеон зійшов на свій олімп. Виходячи з цього, тематика теоретичних аспектів гри на акордеоні сьогодні є досить актуальною.

Постановка проблеми. Якщо розглядати праці, що присвячені грі на інших інструментах (фортепіано, скрипка, гітара тощо), можна зробити висновок, що праць та статей присвячених грі на акордеоні існує надзвичайно мало. Найголовнішим у навчальному процесі є правильний добір викладачем методів та новітніх педагогічних підходів, які можуть оптимально та ефективно забезпечити результативність засвоєння знань, формування умінь та навичок в класі акордеона як додаткового музичного інструмента.

Аналіз першоджерел з музичної педагогіки дає підставу стверджувати, що на сьогодні абсолютна більшість методичної літератури з початкового навчання гри на акордеоні, розглядає лише питання роботи з учнями дитячого віку, де поєднуються вивчення прийомів гри із розвитком музичних і творчих здібностей дитини [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суттєвим внеском у розвиток теоретичної бази сучасної української школи акордеонного виконавства стали наукові праці М. Давидова, Ю. Бая, Г. Шахова, В. Шарова, В. Самітова, А. Черноіваненко, Д. Кужелева, Є.І ванова, В. Чабанова та інших.

На сьогодні методико-педагогічним основам викладання гри на акордеоні у вищих мистецьких навчальних закладах присвячена значна кількість наукових праць відомих педагогів-музикантів як В. Бесфамільнов, П. Говорушко, Л. Горенко, О. Денисов, В. Зав’ялов, А. Полетаєв, О. Сурков та інших [2].

Метою даної статті є спроба розглядання методики викладання гри на акордеоні, висвітлити методичні настанови, які характерні для процесу початкового навчання гри на акордеоні як додатковому музичному інструменті.

Основні результати дослідження. Музичне виховання відіграє важливу роль у духовному становленні особистості людини.

Виховання музикою має найточніший, найдоцільніший вплив на розвиток духовного світу кожного школяра, пов'язується із його загальним розвитком, здійснюється у контексті становлення цілісної особистості [5].

Формування методики викладання гри на акордеоні в Україні розпочалося в другій половині ХХ ст. Цьому сприяли ряд чинників, зокрема, велика популярність акордеону в побуті, художній самодіяльності, серед професійних музикантів; поширення трофейного інструментарію у повоєнні роки; виготовлення акордеонів на вітчизняних підприємствах музичної промисловості. В другій половині 40-х – на початку 50-х рр. ХХ ст. були відкриті відділи народних інструментів в музичних школах і училищах, де функціонували і класи акордеону. Як бачимо, цей інструмент увійшов у початкову і середню ланки музичної освіти [10].

Застосування методики акордеоністів зумовлене однотипністю лівої клавіатури акордеона і акордеона, способами звуковидобування, прийомами ведення міху, штрихами. До того ж, методика акордеоністів почала формуватися значно раніше, ще у 20 – 30-х рр. ХХ ст., коли у Київському музичному технікумі, а згодом у Київській консерваторії почали готувати виконавців на народних інструментах, зокрема, й акордеоністів.

Існує декілька підходів до навчання гри на акордеоні студентів.

Перший характеризується проведенням індивідуального заняття вчителя та учня, що спрямований на те, аби зрозуміти чи зможе дитина грати на інструменті.

Емоційний відгук учня на музику — найважливіший показник його музичних здібностей. Педагог грає на акордеоні характерні для трьох основних жанрів музики (пісні, танцю і маршу) п'єси. Попередньо він пояснює закономірності кожного з жанрів: під вальс можна кружляти, у нього тридольний розмір; пісня — протяжна, співуча; марш рахується на

чотири, рух музики в ньому строго розмірених, зручний для марширування. Завдання учня — розрізнити жанри. Якщо він орієнтується швидко і точно, можна ускладнити це завдання і зіграти декілька мелодій підряд, для того, щоб він назвав жанр кожної з них, визначив характерні особливості звучання — п'єска весела, плавна мелодія, сумна і т. д

Навчання гри на акордеоні слід починати сидячи. Саме в сидячому положенні вам не доведеться витратити сили на утримування інструмента. Звук видається при пропущенні повітря через мови в голосовий планці крізь хутрянку камеру. Таким чином, схема гри акордеоніста в загальному вигляді виглядає так:

- Ліва рука вибирає тональність і акорд звучання, тобто є акомпанує основної мелодії.
- Права рука підтримує основну мелодію, включену в загальну гармонійну структуру твору.
- Ну і взаємодія обох рук при стисканні хутра виробляє потрібний, та й взагалі, будь-який звук. Ось, як потрібно грати на акордеоні [13].

Перевірка керованості ігровим апаратом, координованості рухів, вміння розслабитися. Перевіряючи вміння учня керувати кожним зі своїх пальців, можна запропонувати йому покласти руку на стіл так, щоб до нього торкалися лише кінчики пальців. Після того, як всі пальці будуть пронумеровані, педагог називає номер пальця, яким повинен постукати учень, при цьому незадіяні пальці залишаються у вихідному положенні. Рука дитини від плеча, ліктя і кисті повинна рухатися абсолютно вільно. Щоб перевірити свободу кистьових рухів, педагог притримує передпліччя учня, тоді як він здійснює махові рухи кистю [3].

Дуже важливо час від часу повторювати пройдений матеріал. Тільки на основі закріплення знань шляхом повторення можна добитись розвитку й формування виконавських навичок студента. Значимість повторення

раніше засвоєних п'єс полягає не лише в тому, що студент опрацює певний репертуар, але й в тому, що цей художній матеріал при повторенні виконується вже, як правило, значно краще [7].

Розуміння особистісних якостей кожного студента, вміння якомога точніше визначати його музичні здібності, а потім обирати відповідний спосіб їх розвитку, є одним з важливих професійних обов'язків педагога [1].

На думку О. Савченко, поєднання навколо теми на уроці відомостей з інших навчальних дисциплін "...сприяє інформаційному збагаченню сприймання, мислення і почуттів учнів за рахунок цікавого матеріалу, що дає змогу з різних сторін пізнати якесь явище, поняття, досягти цілісності знань" [6, с. 260]. Такий підхід значно розширяє уяву студентів про можливості додаткового інструмента та позитивно впливає на ефективність їх інструментальної професійної підготовки.

Позиційність у грі на акордеоні ґрунтується на мисленні аплікатурними позиціями, що і є запорукою формування нового виду музичного мислення, тобто позиційного.

Отже, позиційне мислення - це тип аплікатурного мислення, який базується на здібності виконавця зосереджувати увагу на перспективі розгортання музичного матеріалу за допомогою поєднання складних елементів фактури твору у прості позиційні аплікатурні комплекси.

Ю. Ястребов стверджує: «Принцип позиційної гри є одним з найкоротших шляхів до вирішення технічних завдань, одним з доцільних методів долання технічних труднощів. Його сутність полягає в наступному: мислення крупними масштабами, що дозволяє звільнити свідомість від дрібних наказів» [15, с. 29].

Розвиток та вдосконалення технічної майстерності акордеоніста постійно має бути під наглядом педагога, бути осмисленим, систематичним, а не стихійним, чи епізодичним.

Насамкінець варто зауважити, що процес формування методики триває. Тому сьогодні дуже важливими є активні творчі пошуки методистів, педагогів, виконавців, які мають бути спрямовані на поєднання найкращих надбань попереднього досвіду із новаторським підходом, що виявляється в усвідомленні своєрідності звуковиражальних можливостей інструмента і його технічного потенціалу.

Висновок та пропозиції. Система мистецької освіти в нашій державі й оновлення її змісту неможливі без пошуків нових підходів та більш ефективних методик навчального процесу.

Щоб сформувати у студента позитивне ставлення до гри на акордеоні як додаткового музичного інструмента, потрібно опиратися на його інтелектуальний потенціал. Адже, якщо в процесі опанування музичного інструмента діти в музичній школі, як правило, майже завжди підкорюються вимогам педагога, то студенти мають схильність їх обмірковувати, чинити опір деяким зауваженням і непереконливим рекомендаціям, оскільки в них значно краще розвинене музичне мислення і вони більше підготовлені до свідомого та осмисленого навчання.

Ще одним з головних аспектів позитивного сприйняття акордеону особистість педагога, його професійне володіння інструментом, неординарний творчий підхід до занять, новітня методика викладання тощо.

Для розвитку творчої ініціативи студента можна спробувати запропонувати такий прийом, як вибір твору за його власним бажанням. Якщо запропонований ним твір відповідає рівню підготовки студента на зазначеному етапі навчання, педагог включає його в робочий план, а прагнення студента буде лише добрим стимулом у процесі роботи над ним. Студентові буде цікавіше грати на акордеоні те, що йому до вподоби, ніж те, що обирає вчитель.

Ефективність навчального процесу залежить від орієнтації педагога на активну позицію студента. Дуже важливо, щоб студент не тільки вмів самостійно працювати за інструментом, але й любив сам процес роботи над музичним твором [12].

Методика навчання гри на музичних інструментах є складовою частиною музичної педагогічної науки, що розглядає загальні закономірності процесу навчання на різних музичних інструментах, як і в інших областях педагогіки. Методика складалася, розвивалася поступово. Кожне покоління виконавців і педагогів внесли свій внесок у цю науку, збагачуючи її новими практичними даними.

Для того, щоб навчальна діяльність студентів в класі додаткового інструмента (акордеон) була успішною, педагог має розвивати позитивну мотивацію навчання, формувати мотиви навчання, викликаючи в них не лише інтерес, але й бажання вчитися. Успіх навчальної діяльності залежить саме від того як вміло педагог формує позитивну мотивацію навчання [11].

Для повного і правильного освоєння прийомів гри на акордеоні необхідно звернутися за допомогою до педагога, який точно знає яким чином найкраще навчити свого підмайстер.

Література

1. Акимов Ю. Чтение нот с листа: Сб. Акордеон и акордеонисты. / Ю. Акимов. – М., 1970. – 111 с.
2. Алексеев І. Викладання гри на акордеоні. Основи методики: Навч. посіб. для консерваторій та муз.училищ. / І. Алексеев. – К. : Держ. вид-во, 1957. – 144 с. 386 Збірник наукових праць. - Випуск 12.
3. Бай Ю. М. Теоретичні основи вдосконалення внутрішньої структури музично-ігрових рухів акордеоніста: автореф. дис. канд. мистецтв: 17.00.02. -Вільнюс, 1986. - 23 с.

4. Дорохін В. Вивчення поліфонії в класі акордеона: питання теорії та практики: навч. посіб. / В. Дорохін. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2012. – 101 с.
5. Дорохін В. Методичні засади виконавської організації музичної тканини на акордеоні (акордеоні): навч. посіб. / В. Дорохін. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2013. – 86 с.
6. Пономарьов Ю. Специфіка роботи зі студентами мистецьких факультетів у класі додаткового музичного інструмента // Збірник наукових праць. – К., 2008. – С. 6.
7. Пуриц І.Г. Гра на акордеоні. Методичні статті. Переклад з рос. мови.— Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2007. — 232 с.
8. Ризоль Н. Принципи застосування п'ятипальцевої аплікатури на акордеоні. М.: Радянський композитор, 1977.
9. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів початкових факультетів. – К. : Генеза, 1999. – 368 с.
10. Сударіков А. Основи початкового навчання гри на акордеоні.
11. Семенов В. Сучасна школа гри на акордеоні. М.: Музика, 2003. Методичний посібник. - М.: Радянський композитор, 1978.
12. Шульгина В. Д. Методические основы подготовки учителя музыки по курсу игры на фортепьяно : Учебн. пособие / В. Д. Шульгина. – К. : КГПИ. 1984. –135 с.
13. Цыпин Г. М. Обучение игре на фортепиано: Учеб. пособие [для студентов пед. ин-тов по спец. № 2119 "Музыка и пение"] / Геннадий Моисеевич Цыпин. – М. : Просвещение, 1984. – 176 с.
14. Яворский Б. Л. Методическая хрестоматия по курсу общего фортепиано / Б. Л. Яворский. М. : Музгиз, 1937. – 110 с.
15. Ястребов Ю. Г. Современные принципы акордеонной аппликации: Автореф. дис. канд. искусств: 17.00.02. - Л.: 1976. - 19 с.